

کلاس تاریخ پایه هشتم شوروی در سال ۱۹۷۵، منبع: [Ematusov](#)

سیستم آموزشی اتحاد جماهیر شوروی و تلاش‌های دهه ۱۹۹۰ برای اصلاحات

پیش‌گفتار

سیستم آموزشی شوروی در هر جنبه‌ای از بالا به پایین کنترل می‌شد. هر روز همه دانش‌آموزان در هر گوشه اتحاد جماهیر شوروی صفحاتی یکسان از کتاب‌های درسی یکسانی را می‌خواندند.^۱ این کتاب‌های درسی، دانش‌آموزان را با ایدئولوژی سیاسی دولت، تحریف کامل تاریخ و تمرکز بر «جهان‌بینی علمی» اشباع می‌کرد؛ جهان‌بینی‌ای که برای ترویج خداناباوری و تحقیر دین بود.^۲ «هر جنبه‌ای از مدرسه برای شکل‌گیری کودک به شهروند خوب شوروی طراحی شده بود»؛ بالاخص از طریق فعالیت‌های

۱. فرومین، ایساک. «از برابری‌های وحشیانه تا نابرابری‌های وحشیانه: تکامل آموزش و پرورش روسیه». (انگلیسی) مرکز کارآفرینی آموزشی و نوآوری لمان در برزیل، ۱۹ ژانویه ۲۰۲۱.

۲ - کارپوف، ویاسلاو و الناسوفسکایا. «تغییر آموزشی در زمان انقلاب اجتماعی: مورد روسیه پس از کمونیسم در دیدگاه مقایسه‌ای». اصلاحات آموزشی در روسیه پس از شوروی: میراث و چشم اندازها، ویرایشگران بن اکلوف، لری ای. هولمز و ورا کاپلان. فرانک کاس، ۲۰۰۵، ص ۳۷.

فوق برنامه که توسط گروه جوانان پیشگام و سازمان سیاسی جوانان کومسومول (Komsomol) سازماندهی می شد.^۳ هر سوال تنها یک پاسخ صحیح داشت که توسط دولت شوروی تعیین و در تمام سطوح پایین تر اجرا می شد. آزادی تحصیلی وجود نداشت و فردیت همیشه تحت سلطه گروه بود. سلسله مراتبی تخطی ناپذیر، معلمان را در مقام صاحب اختیار مطلق در کلاس های درس خود تعیین می کرد؛ جایی که روش تدریس مبتنی بر حفظ کردن های طوطی وار و برعکس کردن حقایق بود.^۴ کنترل از بالا به پایین بر زندگی دانش آموزان - حتی تا بعد از فارغ التحصیلی آنها - ادامه داشت، یعنی تا زمانی که دولت مشاغل آنها را تعیین می کرد.

اگرچه سیستم آموزشی دوران اتحاد جماهیر شوروی دسترسی به آموزش و پرورش را گسترش داد، نرخ سواد را بالا برد و از لحاظ نظری در خدمت برابری همگانی بود، اما واقعیت این بود که «برخی از دیگران برابرتر بودند» و کسانی که از امکانات پیش تری برخوردار بودند، اغلب می توانستند قوانین را دور بزنند.^۵ فساد و رشوه همه گیر شده بود و سیستم آموزشی بودجه بسیار کمی داشت. در نتیجه، دانش آموزان در ساختمان هایی فرسوده آموزش می دیدند که اغلب نه تنها از امکانات ورزشی بلکه از ابتدایی ترین تجهیزات نیز برخوردار نبودند. تا سال ۱۹۸۸، ۳۰ درصد از کودکان روسی در مدارس بدون لوله کشی داخلی و ۲۱ درصد در مدارس بدون لوازم گرمایش مرکزی بودند.^۶

در اواخر دهه ۱۹۸۰، تحت رهبری میخائیل گورباچف، آخرین رهبر اتحاد جماهیر شوروی، فضای آزادتر یا گلاس نوست (*glasnost*) - به معنای فضای باز توأم با آزادی بیان بیش تر - باعث ایجاد یک جنبش اصلاحات آموزشی شد. بر اساس این باور، که اصلاحات آموزشی می تواند جامعه را در مقیاس وسیعی دگرگون کند، این جنبش با رهبری معلمان اقدام به تمرکززایی، تبلیغ تنوع سیستم، دموکراتیک کردن

۳. وایلانت، جانت ج. «آموزش مدنی در روسیه در حال تغییر». اصلاحات آموزشی در روسیه پس از شوروی: میراث و چشم اندازها، ویرایشگران بن اکوف، لری ای. هولمز و ورا کاپلان. فرانک کاس، ۲۰۰۵، ص ۲۲۲.

۴. اکوف، بن. «مقدمه - آموزش روسی: گذشته در زمان حال». اصلاحات آموزشی در روسیه پس از شوروی: میراث و چشم اندازها، ویرایشگران بن اکوف، لری ای. هولمز و ورا کاپلان. فرانک کاس، ۲۰۰۵، ص ۵.

۵. همان.

۶. همان، ص ۱۱.

و متمدن‌سازی کلاس‌های درس کرد. پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱، حوزه‌های آموزشی در سراسر روسیه شروع به اعمال خودمختاری بیشتری کردند و تنوع دامنه تجربیات آموزشی را در سراسر کشور بالا بردند؛ مجموعه‌ای از برنامه‌های درسی جدید به منظور ترویج دیدگاه‌های نو در زمینه تاریخ و تعلیمات اجتماعی تدوین شد و معلمان اصلاح‌طلب برای آزادتر کردن کلاس‌های درس خود تلاش گسترده‌ای را آغاز کردند. کمبود منابع، به‌ویژه بودجه و در کنار آن نگرش‌های محافظه‌کارانه اکثر مربیان و والدین، مانعی جدی بر سر راه این تلاش‌ها شد.^۷ با تمام این اوصاف، دهه ۱۹۹۰ شاهد گام‌های واقعی ترقی برای اصلاح سیستم آموزشی روسیه بود.

اصلاح ساختار نظام آموزشی و نظارت

سال ۱۹۹۲ با قانون جدید آموزش و پرورش، سیستم کنترل از بالا به پایین بر سیستم آموزشی اتحاد جماهیر شوروی به طور رسمی از بین رفت و کنترل را به مدارس منتقل کرد و آن‌ها به جای اطاعت محض از دستورات وزارت‌خانه، دیگر می‌توانستند به میل خود عمل کنند.^۸ این تمرکززدایی، مناطق مختلف را قادر ساخت تا رویکردهای آموزشی را به دلخواه خود اعمال کنند، به طوری که مثلاً کلاس‌های «تاریخ قومی» و «زبان محلی» در بعضی مناطق برگزار کنند، در برخی مناطق دیگر کلاس‌های حرفه‌ای با تمرکز بر نیازهای اقتصادی محلی ارائه کنند و حتی در جاهای دیگر، برنامه‌های آموزشی بسیار دقیق‌تری داشته باشند؛ مانند برنامه سن‌پترزبورگ در زمینه «تاریخ شهر».^۹ حوزه‌های آموزشی دیگر نیز قادر به هماهنگی با یکدیگر برای تبادل تجربیات کسب‌شده، من جمله از طریق کنفرانس‌های بین‌منطقه‌ای، بودند. با این حال، فقدان کانال‌های تعریف‌شده برای چنین هماهنگی، پیشرفت در آن حوزه را محدود کرد.^{۱۰}

در این محیط تازه‌ی آزاد، مجموعه‌ای سرگیجه‌آور از ابتکارات آموزشی محلی ظاهر شد؛ از انواع مدارس جدید دولتی مانند دبیرستان‌ها و لیسه‌ها (مدارس

۷. همان، ص ۷.

۸. وبری، استفان آل. «مدرسه، اصلاحات و جامعه در روسیه جدید». پالگریو مک میلان، ۲۰۰. ص ۵۷.

۹. همان، ص ۶۴.

۱۰. همان، ص ۶۶.

مقدماتی کالج‌ها که عموماً به ترتیب بر علوم انسانی و علوم تجربی تاکید دارند) گرفته تا مدارس خصوصی.^{۱۱} این مدارس «جایگزین»، غالباً به دلیل دارا بودن منابع مالی بیش‌تر از آزادی بالاتری برای نوآوری‌های آموزشی برخوردار بودند.^{۱۲} با وجود این، اصلاحات در این مدارس معدود، به‌ندرت راه خود را به مدارس جامع‌پرجمعیت باز می‌کرد و تاثیر کلی آن‌ها را بسیار محدود می‌کرد.^{۱۳}

در همین حال، هر منطقه سعی کرد گروه‌های بومی خود را از طریق هیئت‌های امنای مدارس در اداره مدرسه مشارکت دهد؛ اما هم معلمان و هم والدین، که به سلسله‌مراتب سخت نظام شوروی عادت داشتند، آمادگی همکاری با هم در این شیوه جدید را نداشتند و والدین نیز اغلب به تلاش‌های اصلاحات مشکوک بودند.^{۱۴} اگرچه برخی از هیئت‌های امنای بسیار فعال، بر مدیریت مدارس محلی خود تاثیر گذاشتند، اما به طور کلی شوراهای جدید نتوانستند مطابق آرمان‌های خود در اداره مردمی عمل کنند.^{۱۵}

به طور کلی پس از چندین دهه تمکین هر سطح از سیستم آموزشی - از معلمان گرفته تا سرمربیان و مدیریت منطقه و سطوح بالاتر - به سطح بالاتر از خود، برای کسانی که در سطوح پایین‌تر بودند دشوار بود که به سرعت ابتکار بیش‌تری به کار گیرند.^{۱۶} یکی از مدیران منطقه‌ای که «این آزادی را دریافت کرده بود»، اظهار کرد که «به نظر نمی‌رسد که همیشه بدانیم چگونه بهترین استفاده را از آن ببریم».^{۱۷}

علاوه بر این، آزادی جدیدی که به مدارس مناطق محلی اعطا شد، به دلیل اختصاص بودجه کم‌تر دولتی، به نوعی یک شمشیر دو لبه بود. در بحبوحه بحران اقتصادی روسیه در دهه ۱۹۹۰، مناطق به روش‌های مختلف برای تامین مالی مدارس خود روی آوردند، از جمله خرید کتاب‌های درسی توسط خود دانش‌آموزان،

۱۱. اکلوف، ص ۳۹.

۱۲. وپر، ۱۰۷.

۱۳. همان، ص ۱۰۸.

۱۴. فرومین، ایزاک دی. «مردم‌سالارکردن مدارس روسی: دستاوردها و شکست‌ها». اصلاحات آموزشی در روسیه پس از شوروی: میراث و چشم‌اندازها، ویرایشگران بن اکلوف، لری ای. هولمز و ورا کاپلان. فرانک کاس، ۲۰۰۵، صص ۳-۱۳۲.

۱۵. وپر، ص ۷۸.

۱۶. همان، ص ۵۹.

۱۷. همان، ص ۶۵.

اجاره امکانات مدرسه، فروش کالاهای تولیدشده در کارگاه‌های مدرسه، برگزاری کلاس‌های حرفه‌ای برای عموم و درخواست حمایت مالی از نخبگان تجاری محلی.^{۱۸} در نتیجه، شکاف نابرابری بین مدارس عمیق‌تر شد.^{۱۹}

به طور کلی تمرکززدایی یکی از شاخص‌ترین اصلاحات سیستم آموزشی شوروی پس از فروپاشی بود، اما تجربیات روسیه اهمیت تامین منابع کافی را نشان می‌دهد؛ منابعی برای تامین بودجه چنین اصلاحاتی و راهنمایی معلمان، مدیران و والدین با هدف ایفای نقش‌های جدید در سیستمی مردمی‌تر به جای رهاکردن آن‌ها به حال خود در این زمینه.

اصلاح برنامه‌های درسی

پس از سقوط اتحاد جماهیر شوروی، ارتباط زنجیره‌ای اصلاح برنامه‌های درسی با گذشته قطع شد، به مدارس اجازه داده شد که کتاب‌های درسی خود را انتخاب کنند و دیگر مجبور به استفاده از کتاب‌های تحمیلی دولت نبودند. درس‌های «کمونیسم علمی» و «خداناباوری علمی» کنار گذاشته شد و درس‌های جدیدی در زمینه «علوم اجتماعی»، «جامعه‌شناسی»، «آموزش جهانی» و «دین» رواج یافت. تنوع بیش‌تری در انتخاب موضوعات، از زبان‌های خارجی گرفته تا اسب‌سواری، به کار گرفته شد (هرچند این کلاس‌های جدید اغلب محدود به مدارس ممتاز بود).^{۲۰} مدارس هر ناحیه اکنون قادر به انتخاب موضوع درس‌ها و نحوه آموزش آن بودند.^{۲۱} روشن است که میزان این تحولات و تغییرات از منطقه‌ای به منطقه دیگر متفاوت و متاثر از میزان منابع برای اصلاحات و مقاومت عمومی و سستی‌ها بود.^{۲۲}

از اواسط دهه ۱۹۹۰، کنترل دولت بر تولید و توزیع کتاب‌های درسی به صورتی بود که مدارس حق انتخاب بین کتاب‌های چاپ دولت یا چاپ بخش خصوصی

۱۸. کارپوف و لیسوفسکایا، صص ۱۰۴۰، وبر، ص ۷۵.

۱۹. کارپوف و لیسوفسکایا، ص ۴۲.

۲۰. همان، ص ۳۹.

۲۱. اکلوف، ص ۹.

۲۲. همان.

را داشتند.^{۲۳} تا سال ۲۰۰۰، تعداد ۱۳۰ عنوان کتاب درسی موجود در سیستم شوروی، تبدیل به هزار عنوان متن تاییدشده توسط هیئت ائتلافی شده بود.^{۲۴} تا حدی که پس از فروپاشی شوروی به دلیل عدم شفافیت دولت در مورد اهداف و استانداردهای خاص درس‌ها، کتاب‌های درسی جدید دیدگاه‌های ایدئولوژیکی بسیار متفاوتی را در مورد موضوعات خود ارائه کردند. اگرچه بسیاری از آن‌ها روش‌های آموزشی تازه‌ای را برای برانگیختن تفکر انتقادی و گفت‌وگوهای درون‌کلاسی ارائه کردند، اما متونی بیش‌تر استفاده شدند که رویکردهای محافظه‌کارانه‌تری داشتند.^{۲۵} متأسفانه کمبود بودجه برای کتاب‌های درسی جدید باعث شد بسیاری از مدارس تا پایان قرن همچنان از کتاب‌های درسی دوران شوروی استفاده کنند.^{۲۶} اما با وجود این، به‌روزرسانی آموزش علوم اجتماعی و تاریخ، پیشرفت واقعی را نمایان کرد.

۲۳. پترسون، نادیا. «آموزش ادبیات در مدارس روسیه جدید». اصلاحات آموزشی در روسیه پس از شوروی: میراث و چشم‌اندازها، ویرایشگران بن اکلوف، لری ای هولمز و ورا کاپلان. فرانک کاس، ۲۰۰۵، ص ۳۱۰.

۲۴. همان، ص ۳۱۱.

۲۵. همان، ص ۳۱۲.

۲۶. اکلوف، ص ۹.

دانش آموزانی که در دوران شوروی سابق یونیفورم مدرسه معمولی می پوشیدند، منبع: [Fishki](#)

علوم اجتماعی

سال ۱۹۹۰، دولت مقرر کرد که یک مبحث جدید مطالعات اجتماعی با عنوان «بشریت و جامعه»، شامل طیف موضوعی وسیعی از روان‌شناسی تا تاریخ، در پایه‌های هشتم تا یازدهم تدریس شود که با فرم‌دادن «ارزش‌های جهانی انسانی»، در خدمت مردمی شدن کلاس‌های درس و جامعه باشد.^{۲۷} به دلیل عدم پاسخ‌گویی شفاف آکادمی علوم آموزشی به سؤالاتی مانند چستی ارزش‌های جهانی انسانی و نحوه دقیق مردمی شدن آموزش، روند تولید محتوای این دوره مختل شد.^{۲۸} در نتیجه، کتاب‌های درسی تدوین شده برای این دوره، رویکردهای مختلفی را در پیش گرفتند؛ از جمله بازنویسی تفاسیر مارکسیستی از تاریخ. ولی متنی که بیش‌تر از همه استفاده شد، رویکرد نسبتاً جدیدی را با مقایسه دولت‌های اقتدارگرا با دولت‌های قانون‌گرا و دعوت از دانشجویان برای بحث درباره آزادی و پاسخ‌گویی ارائه کرد.^{۲۹}

در همین زمان، متن‌های جدید علوم اجتماعی برای پایه نهم تدوین شد، اما مولفان برنامه‌های درسی جدید همان نویسندگان کتاب‌های درسی دوران شوروی سابق بودند و به این صورت گامی بسیار محدود به جلو برداشته شد. اگرچه کتاب‌های درسی، حقوق و اشکال مختلف حکومتی را در برداشتند اما به همان شیوه متعصبانه‌ی متن‌های رژیم سابق نوشته شده بودند.^{۳۰} سایر کتاب‌های درسی که از اواسط دهه ۱۹۹۰ تولید شده بودند، رویکردهای متفاوتی را ارائه می‌کردند؛ تشویق بحث در کلاس و به‌اشتراک‌گذاری دیدگاه‌های شخصی دانش‌آموزان؛ شامل منابع اولیه تجزیه و تحلیل و تفاسیر مختلف از وقایع تاریخی برای بحث و همچنین ترغیب دانش‌آموزان به نقد و بررسی انتخاب‌های رهبران در طول تاریخ.^{۳۱} زاویه جدید دیگر در زمینه آموزش علوم اجتماعی، تمرکز بر جایگزینی «حس ناتوانی» گسترده در میان شهروندان شوروی با «حس نوین سودمندی» بود. این رویکرد بر پایه معضلات استوار بود، به طوری که دانش‌آموزان را موظف می‌کرد به شناسایی و تحقیق در مورد یک معضل منطقه‌ای،

۲۷. وایلانت، ص ۲۲۴.

۲۸. همان، ص ۲۲۵.

۲۹. همان.

۳۰. همان، ص ۲۲۷.

۳۱. همان، ص ۲۳۰.

ارزیابی راه‌حل‌های ممکن و در صورت امکان، برداشتن گام‌هایی در جهت رسیدگی به آن مسئله.^{۳۲}

تاریخ

آموزش تاریخ نیز به‌دقت بررسی و اصلاح شد. این امر در دوران فضای باز یا گلاس‌نوست شروع شد؛ هنگامی که مقامات آموزش و پرورش قصد خود برای جدا کردن این مبحث از «رویکرد کاملاً ایدئولوژیک و اسطوره‌ای بر اساس فرم متعصبانه جهان بینی یک‌بعدی» شوروی را اعلام کردند.^{۳۳} در اواخر دهه ۱۹۸۰ اصلاح‌طلبان تاکید را از نقش دولت همه‌کاره برداشته و به روابط متقابل افراد و جامعه متوجه کردند و در عین حال از کلاس‌های تاریخ خواستند با تکیه بر حق دانش‌آموزان برای داشتن دیدگاه‌های ذهنی و فردی خود، «آن‌ها را با مشکل انتخاب اخلاقی آشنا کنند و پیچیدگی‌ها و حتی ابهام، که بخشی از ارزیابی اخلاقی رویدادهای تاریخی است، را صادقانه تشریح کنند».^{۳۴} وزارت آموزش و پرورش همچنین مصمم به ایجاد یک کلاس جدید با عنوان «تاریخ جامع جهانی» شد که به جای نادیده گرفتن تاریخ گروه‌های مختلف فرهنگی که زیر چتر شوروی سابق قرار داشتند، از استونیایی‌ها گرفته تا اوکراینی‌ها و بلاروس‌ها، تاریخ روسیه را همراه با آن‌ها ارائه دهد.^{۳۵}

اما با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، این اهداف تغییر کرد. اکنون که روسیه جدا از جمهوری‌های اتحاد جماهیر شوروی بود، می‌توانست تاریخ خود را بدون کم‌ترین اشاره‌ای به اقلیت‌های قومی روسی نمایش دهد. کتاب‌های درسی، تاریخ را از طریق فیلتر ایدئولوژی‌های مختلف نویسندگان خود ارائه می‌کردند، برخی سوسیالیسم را به عنوان یک ایده‌آل - که رهبران شوروی در اجرای صحیح آن ناکام بوده‌اند - تفسیر می‌کردند و برخی دیگر آن را به عنوان یک ایدئولوژی افراطی با گرایش‌های

۳۲. همان، ص ۲۳۱.

۳۳. کاپلان، ورا. «آموزش تاریخ در روسیه پس از شوروی: مقابله با سنت‌های ضد و نقیض». اصلاحات آموزشی در روسیه پس از شوروی: میراث و چشم‌اندازها، ویرایشگران بن اکلوف، لری ای. هولمز و ورا کاپلان. فرانک کاس، ۲۰۰۵، ص ۲۴۹.

۳۴. همان، صص ۵۰-۲۴۹.

۳۵. همان، صص ۲-۲۵۱.

تروستی و استبدادی شرح می‌دادند.^{۳۶} در تحولی جدید، برخی متون از رویکرد «مرد بزرگ»، که بر رهبران سیاسی و نظامی متمرکز بود، خارج شدند تا در عوض «تاریخ را از پایین» ارائه کنند و افراد عادی و زندگی آن‌ها را در منظر دید قرار دهند.^{۳۷}

در رد رویکرد اتحاد جماهیر شوروی به تاریخ قبل از انقلاب - یعنی تمرکز سیاه و سفید بر مبارزه طبقاتی که از مذهب و ستم طبقاتی برای توجیه انقلاب کمونیستی استفاده می‌کرد - کتاب‌های درسی جدید، دیدگاه‌های متفاوتی را ارائه می‌کردند که در برخی موارد با ارائه تصویری بسیار زیباتر از واقعیت کلیسای ارتدوکس و سلطنت روسیه به افراط متمایل می‌شد.^{۳۸} کتاب‌های درسی پس از شوروی، سرکوب در شوروی را پوشش دادند، اما افسانه‌هایی را نیز در مورد شوروی زنده کردند، از جمله بیان معاهده عدم تعرض ۱۹۳۹-۱۹۴۱ شوروی و حزب نازی و ارائه یک منظره ایده‌آل از بهبود اقتصادی پس از جنگ جهانی دوم.^{۳۹} این روند در زمان ولادیمیر پوتین، رئیس جمهور روسیه، بدتر هم شد. وی خواستار ترویج «آموزش میهن‌پرستی» در کتاب‌های درسی و نظارت بر تولید کتب درسی تاریخی شد که از استالین به عنوان نوگرا و میهن‌پرست یاد می‌کند.^{۴۰}

۳۶. همان، ص ۲۶۰.

۳۷. همان، ص ۲۶۱.

۳۸. شویرف، الکساندر. «بازنویسی گذشته ملی: تصاویر جدید روسیه در کتاب‌های درسی تاریخ دهه ۱۹۹۰». اصلاحات آموزشی در روسیه پس از شوروی: میراث و چشم‌اندازها، ویرایشگران بن اک洛夫، لری ای. هولمز و ورا کاپلان. فرانک کاس، ۲۰۰۵، ص ۲۷۴-۸.

۳۹. ایونوف، ایگور. «گرایشات جدید در تحقیقات تاریخی و آموزش تاریخ در مدارس روسیه». اصلاحات آموزشی در روسیه پس از شوروی: میراث و چشم‌اندازها، ویرایشگران بن اک洛夫، لری ای. هولمز و ورا کاپلان. فرانک کاس، ۲۰۰۵، ص ۳۰۳.

۴۰. ایباگیمووا، الینا. «چرا استالین باعث طوفان در کلاس‌های درس روسیه می‌شود؟» دوپچه‌وله، ۲۹ ژوئیه ۲۰۱۷.

تصویر دانش آموز ۱۳ ساله‌ای که ریاضی را در مدرسه‌ای کوچک در روستای «بولشی خوتورا»ی روسیه می‌آموزد، ۲۰۱۲، منبع: [Washingtonpost](#)

سایر اصلاحات برنامه‌های درسی

برنامه‌های درسی ادبیات نیز مورد بازنگری قرار گرفت. سانسور در اتحاد جماهیر شوروی رایج بود، با فهرستی طولانی از کتاب‌های ممنوعه؛ از جمله آثار کلاسیکی مانند «دکتر ژیواگو» (*Doctor Zhivago*) نوشته بوریس پاسترناک، «مجمع‌الجزایر گولاگ» (*The Gulag Archipelago*) از الکساندر سولژنیتسین و رمان پادآرمان‌شهری^{۴۱} و تاثیرگذار «ما» (*We*) اثر یوگنی زامیاتین. بر این اساس، چنین آثاری از فهرست متون ادبی حذف شده بودند و با بازگشت دوباره آن‌ها، کتاب‌های درسی جدید فصل‌های زیادی را به نویسندگانی اختصاص دادند که کارهایشان ممنوع بود.

در برنامه‌های درسی دوره شوروی رئالیسم سوسیالیستی، تنها شیوه هنری که شوروی آن را به طور رسمی مجاز دانست، متجلی بود؛ سبکی که قهرمانان ایده‌آل طبقه کارگر را در مبارزه با دشمنان سوسیالیسم به تصویر می‌کشید. در متون جدید دهه ۱۹۹۰، رئالیسم سوسیالیستی منفور و مطرود شد و تا جایی پیش رفت که دیدگاه‌های

41. Dystopian

ارائه شده در این کتاب‌ها توسط ادبیات روسی، روایتی منفصل و گیج‌کننده بود تا روایتی منسجم.^{۴۲} تا جایی که به آموزش و پرورش مربوط می‌شد، کتاب‌های درسی ادبیات هنوز به جای از بین بردن رویکرد حفظ طوطی‌وار، عمدتاً از دانش آموزان می‌خواستند متن‌ها را بدون درک مفهوم یا اهمیت آن‌ها به خاطر بسپارند.^{۴۳}

در مجموع، اصلاحات برنامه‌های درسی باعث شد که مدارس مجموعه بی‌سابقه‌ای از گزینه‌ها برای کتاب‌های درسی داشته باشند و دانش آموزان را در معرض گستره‌ای از دیدگاه‌ها قرار دهند که قبلاً از برنامه‌های درسی حذف شده بودند. در برخی موارد، رویکردهای جدید آموزشی گفت‌وگو و تفکر انتقادی بیش‌تری را تشویق می‌کرد، اما در بیش‌تر جاها روش‌های دوران شوروی همچنان حکم‌فرما بود و دیدگاه ناسیونالیستی گذشته شوروی همچنان ادامه داشت. تلاش برای اصلاح برنامه‌های درسی نیز به دلیل عدم راهنمایی موسسات آموزشی دولتی با مشکل مواجه شد. اگرچه اصلاحات همه‌گیر و کامل نبود، شکی نیست که تا پایان دهه ۱۹۹۰ گام‌های بلندی در نوسازی برنامه‌های درسی روسیه برداشته شد.

تلاش برای بازسازی کلاس‌های درسی از طریق اصلاحات آموزشی

تلاش‌های اصلاحی بر دموکراتیک و مردمی‌سازی کلاس تمرکز داشت تا بر الگوی سخت‌گیرانه و سلطه‌طلبی که در دوران شوروی و صدها سال قبل از آن حاکم بود. این مدل با «تاکید شدید بر محتوای واقعی، مخالفت با تایید مباحثات و مسائل غیرمحرز در هر مقطعی، تمایل به کاهش موضوعات فلسفی و دسته‌بندی آن‌ها در رده گفت‌وگوهای کلیشه‌ای و توجه کم به کودک به عنوان دریافت‌کننده همه این موارد، فضایی به شدت رسمی را به وجود آورد. فضایی که تاکید بالای آن بر تشریفات کلاس درس، گاهی اوقات موجب می‌شد که درس تبدیل به یک مراسم شود. ... ایده‌های کودکان در صورت تطابق با انتظارات معلم، پذیرفته می‌شد و در غیر این صورت به ندرت بررسی می‌شد.»^{۴۴}

۴۲. پترسون، ص ۳۱۵.

۴۳. همان، ص ۳۱۸.

۴۴. ماکل، جیمز. «مدیریت کلاس‌ها در مدرسه روسی: آیا تغییر واقعی در راه است؟»، اصلاحات آموزشی در روسیه پس از شوروی: میراث و چشم‌اندازها، ویرایشگران بن اکلوف، لری ای. هولمز و ورا کاپلان. فرانک کاس، ۲۰۰۵، ص ۳۲۶.

با شروع دوره فضای باز دهه ۱۹۸۰، معلمان نقش اصلی را در بسیج برای تغییر این الگو ایفا کردند. آن‌ها یک رویکرد آموزشی دانش‌آموزمحور را در نظر گرفتند که در آن دانش‌آموزان می‌توانستند دیدگاه‌های خود را آزادانه بیان کنند. این دیدگاه جدید به جای کلاس‌هایی که در آن فقط معلم حرف می‌زد، شامل بحث‌های کلاسی، کار گروهی و تلاش عمومی برای پرورش فردیت دانش‌آموزان بود. معلمان برای این آرمان از جمله با ایجاد اتحادیه خلاق معلمان در سال ۱۹۸۸ مشتاقانه سازمان‌دهی شدند. آن‌ها از طیف گسترده‌ای از روش‌های آموزشی استفاده کردند،^{۴۵} از جمله این موارد:

- طرح دالتون (Dalton)، که در آن دانش‌آموزان با سرعت شخصی خود کار می‌کنند و معلم در صورت لزوم به صورت انفرادی به آن‌ها کمک می‌کند
- طرح ینا (Jena)، رویکردی جامعه‌محور که شامل گروه‌هایی مختلط از دانش‌آموزان در رده‌های سنی مختلف و محیط‌های آموزشی آزاد و فردی است
- رویکرد مونته‌سوری (Montessori)، که در آن معلمان یادگیری فعال دانش‌آموزان را با تاکید بر نیازهای منحصربه‌فرد آن‌ها تسهیل می‌کنند
- مدل والدورف (Waldorf) یا اشتاینر (Steiner)، که دارای رویکردی بازی‌محور است و بر توسعه جامع توانایی‌های فکری، احساسی، هنری و عملی دانش‌آموزان تمرکز دارد

دانش‌آموزان در مدرسه‌ای در نوورالسک از لپ‌تاپ استفاده می‌کردند، سال ۲۰۱۶، منبع:
[Russia Beyond](#)

با این حال در دهه ۱۹۹۰ این معلمان نفوذ خود را از دست داده و عوامل متعددی دست به دست هم دادند و مانع پیشرفت روش‌های آموزشی شدند.^{۴۶} نهادها و استانداردهای بنیانی سیستم آموزشی روسیه دست‌نخورده باقی ماندند و به جای پرورش نوآوری، تمرین و تکرار را مانند همیشه در اولویت قرار دادند. به این ترتیب هیچ تغییر اساسی در سیستم تربیت معلم و توسعه حرفه‌ای ایجاد نشد. اگرچه معلمان در آن زمان آزادی بیش‌تری برای تدوین برنامه‌های درسی خود داشتند، اما آن‌ها بدون هیچ راهنمایی یا حمایت مالی، می‌بایست خود به‌تنهایی این کار را انجام می‌دادند.^{۴۷}

۴۶. اک洛夫، بن و اسکات سرگنی. «معلمان در روسیه: کشور، جامعه و حرفه»، اصلاحات آموزشی در روسیه پس از شوروی: میراث و چشم‌اندازها، ویرایشگران بن اک洛夫، لری ای. هولمز و ورا کاپلان. فرانک کاس، ۲۰۰۵، صص ۷-۲۰۶.
 ۴۷. فرومین، ایزاک و ایگور رمورنکو. از «بهترین مدرسه جهان شوروی تا یک نظام آموزشی مدرن قابل رقابت در سطح جهانی». اهداف آموزش جسورانه: چگونه دولت‌ها اهداف سیستم‌های آموزشی را تغییر می‌دهند، ویراستار فرناندو ام. ریمرز. Springer Open، ۲۰۲۰، ص ۲۳۸.

از آنجا که معلمان با حقوقی که به طرز دردناکی کم بود دست و پنجه نرم می کردند، اغلب برای دوام آوردن، مشاغل جانبی هم داشتند - و هم‌زمان با بحران اقتصادی ملی روبه‌رو بودند - تلاش برای بازسازی کلاس درس طبعاً چالشی بزرگ بود.^{۴۸} معلمی گفت: «من ... دوست دارم بتوانم برنامه‌های درسی جدید، مطالب جدید و رویکردهای جدیدی را ارائه کنم اما آن قدر از همه مشکلات اطرافم خسته و سرخورده شده‌ام که هیچ انرژی‌ای برای کارهای خلاقانه در من باقی نمانده است.»^{۴۹}

در واقع حقوق پایین و محیط چالش‌برانگیز، بسیاری از معلمان را از این حرفه دور کرد و در نتیجه معلمان بازنشسته‌ای که عموماً محافظه‌کار بودند و ترجیح می‌دادند مدل کلاس‌های سنتی معلم‌محور را حفظ کنند، برای جبران این کمبود به سیستم بازگشتند.^{۵۰} معلمانی که گرایش‌ات اصلاح‌طلبی داشتند نیز با مقاومت جامعه‌ای بزرگ‌تر، از جمله والدین دانش‌آموزان روبه‌رو شدند. بر اساس یک نظرسنجی که در سال ۱۹۹۵ انجام شد، ۴۵ درصد از والدین، متمدن‌سازی مدرسه را مضر دانستند. آن‌ها فارغ از جستجوی معلمانی که شخصیت فرزندان‌شان را پرورش دهند، سخت‌گیری همراه با طبیعت پرتوقع را مطلوب‌ترین ویژگی‌های یک معلم می‌دانستند.^{۵۱}

در نتیجه، پیشرفت کمی در زمینه اصلاحات آموزشی انجام شد. همان‌طور که توسط یکی از استادان تشریح شده است، نتیجه این امر دانش‌آموزانی بودند که «از نظر تحصیلی به طرز قابل توجهی فلج شده‌اند. آن‌ها به سختی می‌توانند به تنهایی نتیجه‌گیری کنند، برای اکثریت آن‌ها بحث و مناظره بیگانه است، درست مانند این که اعتبار معلم یا کلمه چاپ‌شده را به چالش بکشند. تقلب رایج است، زیرا حفظ نکات درس‌ها و تکرار ایده‌های معلم روش مطلوب یادگیری مطالب است. ناتوانی در تفکر انتقادی مستقل یکی از بزرگ‌ترین معایبی است که این دانش‌آموزان دارند.»^{۵۲}

۴۸. اک洛夫 و سرگنی، ص ۲۰۹.

۴۹. ویبر، ص ۱۲۸.

۵۰. اک洛夫، ص ۹.

۵۱. فرومین، ص ۱۳۴.

۵۲. پترسون، ص ۳۱۸.

تصویر دانش آموز دبیرستانی که در پترگوف در کنار کوهی از کتاب‌های درسی مشغول یادداشت برداری است، سال ۲۰۱۵، منبع: [Shutterstock](#)

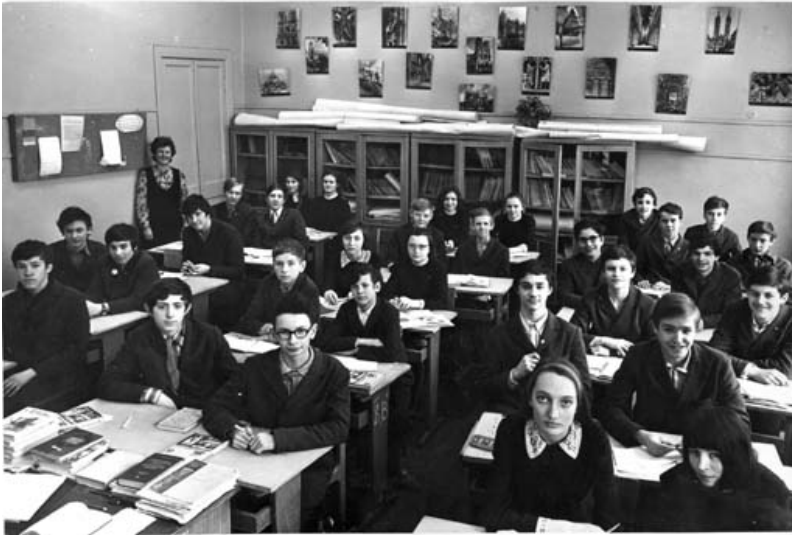
پس گفتار

از اواسط دهه ۱۹۸۰، معلمان روسی بر تمرکززدایی از کنترل دولت، تنوع خدمات آموزشی در سراسر کشور و انسانی و مردمی سازی کلاس‌های درس پافشاری می‌کردند. سقوط اتحاد جماهیر شوروی فرصتی پیشگامانه را برای پیگیری این اهداف از طریق اصلاحات عمده در سیستم آموزشی روسیه فراهم کرد. تمرکززدایی باعث رشد عظیم تنوع در تجربیات آموزشی از منطقه‌ای به منطقه دیگر شد. مدارس همچنین قادر به انتخاب از میان صدها کتاب درسی جدید شدند، از جمله کتاب‌هایی با رویکردهای آموزشی نوین و تفسیرهای تجدیدنظر و مدرن‌شده از تاریخ و آموزش اجتماعی.

با این حال در بیش‌تر موارد به دلیل کمبود بودجه، اصلاحات نه‌یکنواخت بود و نه کامل. بسیاری از مناطق از سیر اصلاحات عقب ماندند، نابرابری‌ها شکوفا شدند و آموزش سخت‌گیرانه و سلطه‌طلبانه، که بر کلاس‌های درس شوروی مسلط بود، تا حد زیادی دست‌نخورده باقی ماند. علاوه بر این در برخی زمینه‌ها، دستاوردهای حاصل از اصلاحات دهه ۱۹۹۰ از دست رفته است؛ زیرا دولت ولادیمیر پوتین مجدداً کنترل

متمرکز را به سیستم آموزشی برگردانده و دلالتگی برای دوران شوروی را در برنامه‌های درسی و جامعه روسیه به میزان زیادی تقویت کرده است.^{۵۳}

در کل، تجربه اصلاحات آموزشی پساشوروی در روسیه نشانگر اهمیت طراحی و اجرای استانداردهای واضح و اصلاح‌شده در سراسر مناطق آموزشی و همچنین نقش حیاتی دولت در ارائه بودجه و منابع برای امکانات مدارس، کتاب‌های درسی، برنامه آموزشی، حقوق معلمان، آموزش و توسعه است. در حالی که تکامل نظام آموزشی روسیه کماکان ادامه دارد، پیروزی‌ها و شکست‌های دهه ۱۹۹۰ درس‌های ارزشمندی را برای جنبش‌های اصلاحات آموزشی در سراسر دنیا به همراه دارند.

A Soviet 8th-grade history class (1975), Source: [Ematusov](#)

The Soviet education system and 1990s reform efforts

Introduction

The Soviet education system was controlled in every facet from the top down. On any given day, every single student in every corner of the USSR would be studying from the same pages of the same textbooks.¹ Those textbooks indoctrinated students with the government's political ideology, complete

1. Froumin, Isak. "[From savage equity to savage inequalities: evolution of the Russian education](#)". Lemann Center for Educational Entrepreneurship and Innovation in Brazil, 19 Jan. 2021.

with distortions of history, and centered a so-called “scientific world outlook” that promoted atheism and denigrated religion.² “Every aspect of schooling was designed to shape the child into the good Soviet citizen,” including through extracurricular activities organized by the Young Pioneers youth group and the Komsomol political youth organization.³ Each question had only one correct answer, determined by the Soviet government and enforced at all lower levels. Academic freedom was nonexistent, and individuality was always subordinate to the collective. An inviolable hierarchy placed teachers as the ultimate authorities in their classrooms, where rote memorization and regurgitation of facts were the modus operandi.⁴ The top-down control over student’s lives extended past their graduations, when they were assigned jobs by the state.

Although the Soviet-era education system expanded access to education and improved literacy rates, theoretically in service of greater equality, the reality was that “some were more equal than others,” and those who had the means were often able to circumvent the rules.⁵ Corruption and bribery were endemic,

2. Karpov, Vyacheslav and Elena Lisovskaya. “Educational change in time of social revolution: The case of post-Communist Russia in comparative perspective.” *Educational Reform in Post-Soviet Russia: Legacies and Prospects*, edited by Ben Eklof, Larry E. Holmes and Vera Kaplan. Frank Cass, 2005, pg. 37.

3. Vaillant, Janet G. “Civic education in a changing Russia.” *Educational Reform in Post-Soviet Russia: Legacies and Prospects*, edited by Ben Eklof, Larry E. Holmes and Vera Kaplan. Frank Cass, 2005, pg. 222

4. Eklof, Ben. “Introduction – Russian education: the past in the present.” *Educational Reform in Post-Soviet Russia: Legacies and Prospects*, edited by Ben Eklof, Larry E. Holmes and Vera Kaplan. Frank Cass, 2005, pg. 5.

5. Ibid.

and the education system was vastly underfunded; as a result, students were educated in crumbling buildings that frequently lacked not only sports facilities but also even the most basic services. As late as 1988, 30 percent of Russian children were in schools with no indoor plumbing, and 21 percent were in schools with no central heating.⁶

In the late 1980s, under the leadership of Mikhail Gorbachev, a more liberal environment of *glasnost* (openness, including greater freedom of speech) enabled an education reform movement to emerge. Driven by teachers, it promoted decentralization and diversification of the system and democratization and humanization of the classroom, based on the belief that educational reform could transform society at large. Once the Soviet Union fell in 1991, school districts across Russia began exerting greater autonomy, diversifying the educational experience across the country; an array of new curricula were developed in order to promote new perspectives on history and civics; and reformist teachers strove to democratize their classrooms. A lack of resources, particularly funding, stymied their efforts, as did the conservative attitudes of most educators and parents.⁷ That said, however, the 1990s witnessed a variety of genuinely progressive steps towards reform of the Russian educational system.

6. Ibid 11.

7. Ibid 7.

Reforms to educational system structure and governance

In 1992, the Soviet system of top-down control over the educational system was officially swept away by the new Law on Education, which shifted control to schools that were now able to act on their own volition rather than strictly obeying ministry directives.⁸ This decentralization enabled different regions to customize their educational approaches, with some offering local ethnic history and language classes, others offering vocational classes focusing on local economic needs, and still others offering even more narrowly targeted curricula, such as a St. Petersburg program covering the history of the city.⁹ School districts were also now able to coordinate with each other to exchange lessons learned, including through inter-regional conferences. However, a lack of defined channels for such coordination limited progress in that area.¹⁰

8. Webber, Stephen L. *School, Reform and Society in the New Russia*. Palgrave Macmillan, 200. Pg. 57.

9. Ibid 64.

10. Ibid 66.

Students wearing typical school uniforms during the Soviet era, Source: [fishki](#)

In this new environment of freedom, a dizzying array of local educational initiatives popped up, from new types of state-run

schools such as gymnasiums and lyceums (college-preparatory schools generally emphasizing the humanities and the sciences, respectively) to a variety of private schools.¹¹ These “alternative” schools often enjoyed greater freedom to innovate their academics, often due to having more financial resources.¹² Nevertheless, the reforms at this small minority of schools rarely made their way to the more populous comprehensive schools, limiting their overall impact.¹³

Meanwhile, districts attempted to involve their local communities in school governance via school boards – but both teachers and parents, used to the strict hierarchy of the Soviet system, were unprepared to work together in this new manner, and parents were often suspicious of reform efforts.¹⁴ Although some very active boards did influence their local school administration, in general the new councils were not able to live up to their ideals of democratic governance.¹⁵

Overall, after decades of each level of the education system – from teachers to head teachers to district administration to higher levels – deferring to the level above them, it was hard for those at lower levels to suddenly take greater initiative.¹⁶ “Having received this freedom,” one regional administrator

11. Eklof 39.

12. Webber 107.

13. Ibid 108.

14. Froumin, Isak D. “Democratizing the Russian school: achievements and setbacks.” *Educational Reform in Post-Soviet Russia: Legacies and Prospects*, edited by Ben Eklof, Larry E. Holmes and Vera Kaplan. Frank Cass, 2005, pp. 3-132.

15. Webber 78.

16. Ibid 59.

commented, “we do not always seem to know how best to take advantage of it.”¹⁷

Moreover, the new freedom granted to local school districts was in some ways a double-edged sword, as it was accompanied by less government funding. Against the backdrop of the Russian economic crisis of the 1990s, districts turned to a variety of means of financing their schools, including having students buy their own textbooks, renting out school facilities, selling goods produced in school workshops, running vocational classes for the community, and seeking sponsorships from local business elites.¹⁸ As a result, inequality from school to school was deeply entrenched.¹⁹

Overall, decentralization was one of the most significant post-Soviet reforms to the education system, but the Russian experience demonstrates the importance of providing sufficient resources to both fund such reforms and guide teachers, administrators, and parents to take up new roles in a more democratic system, rather than leaving them adrift.

17. Ibid 65.

18. Karpov and Lisovskaya 1–40, Webber 75.

19. Karpov and Lisovskaya 42.

A -13-year-old student learns mathematics at a small school in the remote Russian village of Bolshie Khutora (2012), Source: [Washingtonpost](#)

Curriculum reforms

After the fall of the Soviet Union, an array of curricular reforms broke with the past. Schools were allowed their choice of textbooks rather than being forced to use those mandated by the state. Courses on “scientific communism” and “scientific atheism” were dropped, and new courses on civics, sociology, global education, and religion came into vogue. A wider variety of electives sprang up, from foreign languages to horseback riding (though these new classes were often limited to more elite schools).²⁰ School districts were now able to choose what to teach and how to teach it.²¹ That said, between a lack of resources for

20. Ibid 39.

21. Eklof 9.

reform and general resistance and inertia, the degree to which these changes took hold varied widely from district to district.²² Beginning in the mid-1990s, state control over textbook production and distribution gave way to a model where schools could choose between texts that were developed by the state or by private parties.²³ By 2000, the 130 textbooks available under the Soviet system had mushroomed to 1,000 federally approved texts.²⁴ In part due to a lack of clarity from the government on specific goals and standards for post-Soviet courses, the new textbooks offered wildly diverging ideological perspectives on their subjects. Although many offered fresh pedagogical approaches intended to prompt more critical thinking and classroom dialogue, the most widely used texts often hewed to more conservative approaches.²⁵ To make matters worse, a lack of funding for new textbooks left many schools still using Soviet-era textbooks by the turn of the century.²⁶ But updates to civics and history education nonetheless demonstrated real progress.

22. Ibid.

23. Peterson, Nadya. "Teaching literature in the new Russian school." *Educational Reform in Post-Soviet Russia: Legacies and Prospects*, edited by Ben Eklof, Larry E. Holmes and Vera Kaplan. Frank Cass, 2005, pg. 310.

24. Ibid 311.

25. Ibid 312.

26. Eklof 9.

Students use laptops at a lyceum in Novouralsk (2016), Source: [Russia Beyond](#)

Civics

In 1990, the government decreed that a new social studies course, “Mankind and Society,” to be taught from grades 8-11, would cover a wide range of subjects, from psychology to history, from a perspective of “universal human values” in service of democratization of the classroom and society.²⁷ Driven by the Academy of Pedagogical Sciences, the process of developing the course content was marred by a lack of clarity on questions like just what universal human values were and exactly how education should be democratized.²⁸ As a result, textbooks developed for the course took a variety of approaches,

27. Vaillant 224.

28. Ibid 225.

including a reproduction of Marxist interpretations of history; the most widely used text took a relatively new approach by contrasting authoritarian states with states governed by the rule of law and calling for students to discuss questions of freedom and responsibility.²⁹

Meanwhile, new civics courses for 9th grade were developed, but with the curricula written by the very authors who had written Soviet-era textbooks, it represented a limited step forward. Although the textbooks covered various rights and forms of government, they were written in the same dogmatic style as the texts of the fallen regime.³⁰ Other textbooks developed since the mid-1990s have offered different approaches: encouraging class discussion and sharing of students' own perspectives; including primary sources for analysis and covering different interpretations of historical events for discussion; and prompting students to critique choices made by leaders throughout history.

³¹ Another new angle on civic education focused on replacing the widespread feeling of powerlessness among Soviet citizens with a new sense of efficacy; this issues-based approach had students identify and research an important local issue, evaluate potential solutions, and, if possible, take steps themselves towards addressing the issue.³²

29 Ibid.

30 Ibid 227

31 Ibid 230

32 Ibid 231

History

The teaching of history has also been a target of close scrutiny and reform, beginning during the era of *glasnost*, when government education officials declared their intention to detether the subject from the Soviet “bluntly ideological and mythologized [approach], based on the dogmatic formation of a one-dimensional worldview.”³³ In the late 1980s, reformers promoted a shift in emphasis away from the role of the all-powerful state to the relationship between individuals and society, while also calling for history classes to “present students with the problem of moral choice by honestly revealing the complexity and even ambiguity that is part and parcel of the moral evaluation of historical events,” emphasizing students’ right to their own subjective, individual perspectives.³⁴ The Ministry of Education also decided on a new integrated world history class that would present the history of Russia along with the histories of the diverse cultural groups that fell under the Soviet umbrella, from Estonians to Ukrainians and Belorussians, rather than ignoring them as had been done previously.³⁵

33. Kaplan, Vera. “History teaching in post-Soviet Russia: coping with antithetical traditions.” *Educational Reform in Post-Soviet Russia: Legacies and Prospects*, edited by Ben Eklof, Larry E. Holmes and Vera Kaplan. Frank Cass, 2005, pg. 249.

34. *Ibid* 249–50.

35. *Ibid* 251–2.

A secondary school student in Petergof takes notes next to a stack of textbooks (2015), Source: [shutterstock](#)

Once the Soviet Union fell, however, these goals shifted. Now that Russia was a separate entity from the Soviet republics, Russian history could be foregrounded with barely a nod to Russia's ethnic minorities. Textbooks presented history through the filter of their writers' various ideologies, some depicting socialism as an ideal that Soviet leaders failed to implement correctly, others depicting it as a radical ideology with terrorist and totalitarian leanings.³⁶ In a new development, some texts departed from the "great man" approach, which focused on political and military leaders, to instead present "history from below," foregrounding ordinary individuals and their lives.³⁷

36. Ibid 260.

37. Ibid 261.

In rejecting the Soviet approach to pre-revolutionary history – a black-and-white focus on class struggle that used religious and class oppression to justify the Communist revolution – new textbooks offered different viewpoints that at times veered to the extreme opposite perspective, presenting a much rosier picture of the Russian Orthodox church and monarchy.³⁸ Post-Soviet textbooks have covered Soviet repression but have also reproduced some Soviet mythology, including glossing over the 1939-41 Soviet-Nazi non-aggression pact and presenting an idealized view of the post-World War II economy recovery.³⁹ This trend has only worsened under President Vladimir Putin, who has demanded that textbooks promote a “patriotic education” and oversaw the development of a history textbook that praised Stalin as a modernizer and patriot.⁴⁰

Other curricular reforms

Literature curricula also underwent revisions. Censorship had been endemic to the Soviet Union, with the long list of banned books including classics such as Boris Pasternak’s *Doctor Zhivago*, Aleksandr Solzhenitsyn’s *The Gulag Archipelago*,

38. Shevyrev, Alexander. “Rewriting the national past: new images of Russia in history textbooks of the 1990s.” *Educational Reform in Post-Soviet Russia: Legacies and Prospects*, edited by Ben Eklof, Larry E. Holmes and Vera Kaplan. Frank Cass, 2005, pp. 274–8.

39. Ionov, Igor. “New trends in historical scholarship and the teaching of history in Russia’s schools.” *Educational Reform in Post-Soviet Russia: Legacies and Prospects*, edited by Ben Eklof, Larry E. Holmes and Vera Kaplan. Frank Cass, 2005, pg. 303.

40. Ibagimowa, Elina. “[Why Stalin is causing a classroom storm in Russia](#)”. Deutsche Welle, 29 July 2017.

and Yevgeny Zamyatin's influential dystopian novel *We*. Accordingly, literature texts had erased such works from the record; now they would be added back, with new textbooks devoting entire chapters to writers whose work had previously been verboten.

Soviet-era curricula had also foregrounded socialist realism, the sole officially sanctioned style of Soviet art that depicted idealized heroes of the working class battling the enemies of socialism. In the new texts of the 1990s, socialist realism became anathema, to the point that the view of Russian literature presented by these books was a disjointed and confusing one rather than a coherent narrative.⁴¹ As far as pedagogy went, literature textbooks still largely called on students to memorize texts without context or understanding of their significance, rather than breaking with this catechistic approach.⁴²

All in all, curricular reforms left schools with an unprecedented array of choices for textbooks and exposed students to an array of perspectives that had previously been excluded from curricula. In some cases, new pedagogical approaches encouraged greater dialogue and critical thinking, but to a large extent, Soviet-era methods continued to dominate, and a nationalist view of the Soviet past lingered as well. Curriculum reform efforts were also hobbled by a lack of guidance from government education institutions. While reforms were not total, there is no doubt

41. Peterson 315.

42. Ibid 318.

that by the end of the 1990s, vast strides had been made in modernizing Russian curricula.

Efforts to reinvent the classroom through pedagogical reform

Reform efforts also focused on democratization and humanization of the classroom, in order to shift away from the strict, authoritarian model that had prevailed during the Soviet era and for hundreds of years before. That model was characterized by “a strong emphasis on factual content, a reluctance to admit to controversy or uncertainty on any point, a consequent tendency to reduce...philosophical subjects to a catalogue of stereotyped statements, little consideration of the child as recipient of all this, a strongly formal atmosphere, and stress on classroom rituals which amount[ed] sometimes to turning the lesson into a ceremony...Children’s ideas [were] accepted if they conform to teacher expectation, but [were] otherwise rarely explored.”⁴³

Beginning during the *glasnost* period of the 1980s, teachers played a leading role in mobilizing for change to that model. They envisioned a pupil-centered pedagogical approach where students would be free to express their own perspectives. Rather than pure lecture-based classes, this new vision encompassed class discussions, group work, and a general effort to nurture

43. Muckle, James. “The conduct of lessons in the Russian school: is real change on the way?”. *Educational Reform in Post-Soviet Russia: Legacies and Prospects*, edited by Ben Eklof, Larry E. Holmes and Vera Kaplan. Frank Cass, 2005, pg. 326.

students' individuality. Teachers organized for this ideal enthusiastically, including by founding the Creative Union of Teachers in 1988. They drew on a wide variety of pedagogical approaches,⁴⁴ including:

- the Dalton Plan, where students work at their own pace, with the teacher helping them individually as needed;
- the Jena Plan, a community-focused approach featuring mixed-age groups of students and open, individualized learning environments;
- the Montessori approach, where teachers facilitate students' active learning, with an emphasis on pupils' unique needs; and
- the Waldorf or Steiner model, which features a play-based approach focusing on holistic development of students' intellectual, emotional, artistic, and practical abilities.

However, by the 1990s, these teachers had lost influence, and a number of factors combined to stymie progress on pedagogical approaches.⁴⁵ The Russian education system's fundamental institutions and standards remained intact, prioritizing drill and repetition as always rather than fostering innovation. Likewise, no substantive changes were made to the teacher training and

44. Karpov and Lisovskaya 39.

45. Eklof, Ben and Scott Seregny. "Teachers in Russia: State, community and profession." *Educational Reform in Post-Soviet Russia: Legacies and Prospects*, edited by Ben Eklof, Larry E. Holmes and Vera Kaplan. Frank Cass, 2005, pp. 206-7.

professional development system. Although teachers now had more freedom to develop their own curricula, they were left to do so on their own, with no guidance or funding to support them.⁴⁶

As teachers struggled on painfully low salaries, frequently taking up side jobs to survive – and all while dealing with the national economic crisis – it was naturally a challenge to attempt to reinvent the classroom.⁴⁷ As one teacher said, “I...would like to be able to develop new syllabuses, new materials, new approaches. But I am so exhausted and frustrated by all of the problems around me that I simply have no energy for creative work.”⁴⁸

Indeed, the low salaries and challenging environment drove many teachers away from the profession, leading to retired educators – who generally leaned conservative and preferred to maintain the traditional authoritarian classroom model – stepping in to fill the gap.⁴⁹ Teachers who did have reformist inclinations also confronted resistance from the larger community, including students’ parents. According to one 1995 poll, 45 percent of parents saw humanization of the school as harmful; far from seeking teachers who nurtured their children’s individuality,

46. Froumin, Isak and Igor Remorenko. “From the ‘Best-in-the-World’ Soviet School to a Modern Globally Competitive School System.” *Audacious Education Purposes: How Governments Transform the Goals of Education Systems*, edited by Fernando M. Reimers. Springer Open, 2020, pg. 238.

47. Eklof and Seregny 209.

48. Webber 128.

49. Eklof 9.

they considered strictness, followed by a demanding nature, as the most desirable qualities a teacher could have.⁵⁰

As a result, little progress was made in the area of pedagogical reform. As described by one professor, the result has been students who are “crippled by their schooling in very significant ways. They have difficulty in arriving at conclusions on their own; for the majority, discussion and debate are foreign, as is challenging the authority of the teacher or the printed word. Cheating is common, because memorization of lecture notes and rehashing of the teacher’s ideas are the perceived way of learning the material. Inability to engage in independent critical thinking is one of the greatest disadvantages that these students have.”⁵¹

Conclusion

Since the mid-1980s, Russian teachers had been pressing for decentralization of government control, diversification of educational offerings across the country, and humanization and democratization of the classroom. The fall of the Soviet Union presented a groundbreaking opportunity to pursue these goals via wholesale reform of the Russian educational system. Decentralization enabled a huge growth in diversity of the educational experience from district to district. Schools were also now able to choose from hundreds of new textbooks,

50. Froumin 134.

51. Peterson 318.

including ones with fresh pedagogical approaches and revised and modernized interpretations of history and civics education. However, in large part due to lack of funding, reform was neither uniform nor complete; many districts were left behind, inequality flourished, and the strict, authoritarian pedagogy that dominated Soviet classrooms remained largely intact. Moreover, some ground has since been lost on the gains made during the reform efforts of the 1990s, with Vladimir Putin's government re-centralizing control over the education system and further entrenching Soviet nostalgia in Russian curricula and society at large.⁵²

All in all, Russia's post-Soviet experience of education reform highlights the importance of developing and enacting clear, revised education standards across all school districts, as well as the critical role of government funding and resources for school facilities, textbooks and curricula, and teacher salaries, training, and development. While the evolution of Russia's education system continues, the victories and failures of the 1990s offer valuable lessons to other education reform movements around the world.

52. Karpov and Lisovskaya 44.